

Verslag Wetenschappelijke Commissie 12 oktober 2006

– de Sterre S8 Krijgslaan Gent 14 uur –

Aanwezig:

Tom Artois, Nancy Fockedeey, Patric Jacobs (voorzitter), Jan Mees, Georges Pichot, Marnix Pieters, Jan Seys (verslag), Eric Stienen, Gilbert Van Stappen, Filip Volckaert, Nicole Henry.

Verontschuldigd:

Natalie Beenaerts, Jean Berlamont, An Cliquet, Farid Dahdouh-Guebas, Rudy Herman, Colin Janssen, Nico Koedam, Jean Lanckneus, Els Martens, Jaak Monbaliu, Frank Mostaert, René Van Grieken, Fabienne Vanderstraeten.

1. Verslag vorige vergadering

Jan Mees merkt op dat – in tegenstelling tot met wat in het verslag staat – Vera Van Lancker en Pascale Dengis op de vorige juni-vergadering van de Wetenschappelijke Commissie 's namiddags aanwezig waren; aansluitend bij het verslag vermeldt Jan Mees dat de respons op de vraag om vanuit de Wetenschappelijke Commissie respons te bieden op de Europese Green Paper goed werd opgevolgd; deze reacties zullen mee verwerkt worden in de draft die de ESF-Marine Board en EFARO zullen klaarstomen tegen november 2006; tevens kan gemeld worden dat prof. Colin Janssen, zetelend in deze Wetenschappelijke Commissie, een werkgroep van de ESF-MB zal leiden rond 'new emerging pollutants'; vermeldenswaardig is ook dat de plechtige ondertekening met ILVO intussen heeft plaatsgegrepen en dat ook de bilaterale samenwerking met Suriname vorm heeft gekregen (project van KUL-Monbaliu met input VLIZ, ter ontwikkeling van een data-archiveringsysteem in Suriname met mirror in Oostende). De opmerkingen in rekening gebracht, wordt het verslag goedgekeurd.

2. Bijkomende agendapunten, incl. advies aan Raad van Bestuur

- Wetenschappelijke prijzen
Zowel de 'North Sea Award' als de 'Aanmoedigingsprijzen Mariene Wetenschappen' editie 2006 zijn deze week gelanceerd; kandidaturen worden ingewacht tegen uiterlijk 15 november.
- Beheerscommissie Spuikom
Sinds het ontstaan van deze commissie in april 2001 is het zeewetenschappelijk landschap in Vlaanderen hertekend waardoor nu het Coördinatiepunt Duurzaam Kustbeheer beter dan VLIZ geplaatst is om voorzitter en trekker te zijn van deze commissie; het VLIZ blijft zetelen in de commissie om de nodige wetenschappelijke onderbouwing te verzekeren
- 'Oude' Belgica
Het wrak van de eerste Belgica kreeg recent aandacht in de Belgische pers na herontdekking van het wrak in een Noorse fjord door Noorse wetenschappers; onder impuls van reder Willy Versluys en met deelname van VIOE, VLIZ en Jean-Louis de Gerlache werd een 'Belgica-gezelschap' opgericht om dit wrak te bestuderen, eventueel te redden van verder verval en te streven naar de aanmaak van een drijvend replica. VLIZ werkt mee aan dit initiatief omdat het overtuigd is dat dit dossier mogelijkheden biedt om jonge mensen te enthousiasmeren over zeewetenschappen. Als één van de eerste stappen van deze vzw in oprichting (met maatschappelijke zetel op het

VLIZ) werd van 19 tot 23 augustus 2006 een bezoek gebracht aan Noorwegen, resulterend in een rapport door Tomas Termote en André Cattrijsse; dit rapport zal na goedkeuring naar de leden van de Wetenschappelijke Commissie worden gestuurd. Georges Pichot maakt melding van een lopend sociaal project ter aanmaak van een replica, een initiatief dat kennelijk reeds in contact is getreden met het Belgica-genootschap.

3. Beslissingen van de Raad van Bestuur van het VLIZ

De Raad van Bestuur heeft zich de afgelopen tijd voornamelijk bezig gehouden met de nakende verhuis van de ESF-MB naar Oostende, gepland rond februari 2007; als die achter de rug zal zijn, zal op de Oostendse vismijnsite niet minder dan 220 lopende meter kantoorruimte gewijd zijn aan mariene/maritieme dienstverlening; vanuit dit groeiemodel vraagt de Raad van Bestuur nu om een visionaire kijk te ontwikkelen op de toekomstige inrichting van de gebouwen en de eventuele uitbreiding met 'landbased-facilities' op een andere locatie (bv. Plassendaele). Uit de discussie in de Wetenschappelijke Commissie blijkt de wens om publieksgerichte zaken verder te stimuleren en de inrichting desgewenst te herdenken (bv. in samenspraak met ILVO?); als de eerste lijnen van een dergelijke visionaire nota op papier zullen staan, is extra input van de Wetenschappelijke Commissie zeker gewenst. Het **advies** vanuit de Wetenschappelijke Commissie naar de Raad van Bestuur luidt dat er interesse bestaat om de faciliteiten verder uit te bouwen, met een voorkeur om zoveel mogelijk faciliteiten geconcentreerd te houden op de huidige locatie en aansluitend bij de VLIZ-kantoren.

4. Plannen federaal zee-instituut: toelichting, discussie, advies

Op uitdrukkelijk verzoek van de Raad van Bestuur werd dit punt op de agenda geplaatst. Alle relevante stukken – inclusief een opiniestuk van gouverneur Paul Breyne en directeur Jan Mees, geschreven n.a.v. een 'reactie-vragend' artikel in de Standaard – zijn neergelegd in de uitgedeelde bijlage. Jan Mees en Nicole Henry lichten beiden de stand van zaken verder toe; Jan Mees benadrukt dat hij weinig animo voor de plannen van een 'Belgisch Instituut voor de Zee' ontwaart, maar als VLIZ wel steeds op de hoogte werd gebracht door prof. Willy Baeyens; Nicole Henry geeft aan dat het vooral de bedoeling was om het zeeonderzoek aan de universiteiten te consolideren, iets wat in de huidige constellatie vanuit Federaal Wetenschapsbeleid niet kan; ook Georges Pichot steunt het initiatief van Baeyens, ziet het probleem niet en beschouwt het opiniestuk van VLIZ als een overreactie: het geeft de indruk dat VLIZ zich een monopolie toeëist rond de zee; Jan Mees deelt die analyse niet en verdedigt de rationaliteit van het opiniestuk vanuit de vele onduidelijkheden die er nog zijn (zijn er extra middelen voorhanden voor Noordzee of worden middelen afgeroomd van bestaand competitief onderzoek?; wat is het nut van het creëren van een belangrijk stuk overlap in competenties cfr. databeheer, zeebibliotheek, internationale verankering, ..?). Nicole Henry benadrukt dat het gelanceerde initiatief ten voordele is van de stabiliteit in het onderzoek. Filip Volckaert is blij te horen dat het om stabilisatie gaat, maar vindt het idee om 12 postdocs te 'plaatsen' aan universiteiten geen goed idee; het is immers niet te verzoenen met de wens naar flexibiliteit dat onderzoek moet typeren; wel is er omkadering nodig (nu reeds geboden door BMM en VLIZ), coördinatie (meer stroomlijning van onderzoek) en extra middelen, te besteden op een competitieve basis en niet zoals vooropgesteld; ook Patric Jacobs ziet een groot probleem in het creëren van een nieuw kader voor personeel aan de universiteiten buiten het FWO, iets waar Vlaanderen bij de regionalisering uitdrukkelijk is vanaf gestapt (in tegenstelling tot Wallonië); het voorstel komt evenwel over als het stabiliseren van 12 onderzoeksgroepen buiten de normale wetenschappelijke competitie. Georges Pichot ziet

dan weer geen overlap met VLIZ, vermits het 'initiatief Baeyens' draait rond onderzoek en VLIZ geen onderzoek mag doen.

Nicole Henry zou de besprekingen graag 'gedepassioneerde' zien en vindt dat er nog speelruimte is tussen wat vastligt en nog niet vastligt. Jan Mees herhaalt dat hij overtuigd is van het uitstekende werk verricht door Federaal Wetenschapsbeleid binnen haar programma's, maar zijn twijfels heeft over het nut om in dit verband een nieuw instituut op te richten; bovendien is een nieuw instituut snel opgericht maar wat dan? Veel beter ware geweest om de nodige tijd te nemen om alles op voorhand grondig te bespreken in plaats van snel met een ontwerpplan naar buiten te komen, zoals in september in de vorm van een verslag van een vergadering is gebeurd; Nicole Henry suggereert de 'Baeyens-tekst' (verslag van die vergadering) eerder als draft te beschouwen en de tijd te nemen om bepaalde punten bij te sturen en gemeenschappelijke doelen te zoeken; ook Georges Pichot beschouwt de tekst als een draft en stuurt aan op verdere dialoog. Jan Mees meldt dat dhr. Fonteyn (Federaal Wetenschapsbeleid), na eerst prof. Baeyens te hebben gesproken, contact heeft opgenomen met hem en de Vlaamse administratie Wetenschap en Innovatie: hieruit zal binnenkort een vergadering volgen met dhr. Arnout, Fontaine en Mees.

Patric Jacobs besluit dat duidelijk het laatste woord nog niet is gezegd.

5. Com&Sea@School: nieuwe communicatiestrategie naar het onderwijs toe

Het VLIZ wil verdergaan op de ingeslagen weg om het onderwijs te ondersteunen met wetenschappelijk onderbouwde zeeinformatie. Dit programma om het onderwijs meer te 'marineren' heet Com&Sea@School. Een dossier hieromtrent werd recent ingediend bij minister Moerman om bijkomende middelen te verkrijgen en als structureel partner wetenschapsinformatie binnen het actieplan Wetenschapsinformatie te worden erkend. Als dit dossier wordt goedgekeurd zullen specifieke acties naar het onderwijs worden uitgewerkt: projecten (Expeditie Zeeleeuw & vervolg), digitale lespakketten met bijhorende oefeningen en nota's voor de leerkrachten, ondersteuning in de vorm van film, foto's, overzichtelijke schema's, e.d. Ook zullen de banden met het actieplan en met de diverse betrokkenen binnen het onderwijs verder worden aangehaald.

6. Stand van zaken e-onderzoek: digitale onderzoeksinfrastructuur voor Vlaanderen

De digitale onderzoeksinfrastructuur voor Vlaanderen werd reeds uitvoerig toegelicht door Pascal Dany op de vorige vergadering van de Wetenschappelijke Commissie in juni 2006. Elke Vlaamse minister heeft taak om e-governance binnen zijn beleid te activeren. Minister Moerman, de voogdijminister van het VLIZ, heeft in deze gekozen voor stimulering van e-research. Het VLIZ is actief in de hiervoor opgerichte stuurgroep, die via werkgroepen de concrete uitwerking voorbereidt, en trekt mee aan de kar voor wat betreft 'grid-computing' en 'gegevensbanken':

- (1) grid-computing: VLIZ diende een voorstel in voor een pilootproject ter stimulering van het gebruik van grid-computing (vanuit de mariene sector);
- (2) gegevensbanken: binnen deze context diende VLIZ een voorstel in voor digitale archivering van datasets (capteren, ontsluiten en citeerbaar maken); een marien uitgewerkt voorbeeld kan dan later worden geüpgraded naar andere disciplines.

7. Eerste discussie mogelijke nieuwe initiatieven/taken voor het VLIZ

Ter voorbereiding van de doorlichting van het VLIZ in 2008 (cfr. nieuwe beheersovereenkomst 2009-2013) is een eerste discussie gewenst over waar VLIZ zal staan in 2008/2009 en hoe het zichzelf wil zien evolueren. Vermoedelijk zullen de kerntaken niet in vraag worden gesteld, maar is wel een denkoefening nodig bv. over hoe data uit het datacentrum te gebruiken om mariene wetenschappen naar een hoger niveau te tillen; nu worden datacentra nog vaak gezien als begraafplaatsen van data voor onderzoekers; Jan Mees oppert dat daaraan kan worden verholpen door vooranalyses te doen van die data en hieruit onderzoeksvragen te extraheren en aan te reiken aan onderzoekers (een 'cel onderzoeksplanning' als gratis service aan onderzoekers); wetenschappers zullen immers zelf die bevragingen niet doen. Omdat het besef leeft dat zeer goede afspraken nodig zijn en de grijze zone tussen onderzoek en dienst aan onderzoekers wordt betreden, dient vroeg genoeg in alle openheid over deze materie te worden gediscussieërd; onderzoekers gebruiken die data nu niet omdat het over discipline-overstijgende sets gaat; Eric Stienen geeft aan dat het voorbeeld van de OBIS-databank bewijst dat als extra tools worden voorzien die het, zelfs voor een leek, mogelijk maakt analyses te doen, databanken wel degelijk gebruikt worden. Patric Jacobs vindt het stimuleren van een dergelijke interfacefunctie (zoals het luik 'zeecijfers' op de VLIZ-website als vertaling tussen data en beleid) zeer nuttig. Georges Pichot is het eens met het standpunt van Jan Mees maar benadrukt het belang van een volledige datakwaliteitscontrole vooraleer tot analyse over te gaan.

Jan Mees situeert het ontstaan van het label 'Vlaanderen maritieme kennisregio' en verwacht dat deze hierin vervatte stimulering van de link tussen onderzoek en bedrijfsleven in 2008 – bij de besprekingen over de nieuwe beheersovereenkomst van VLIZ met de overheid – boven water zal komen en mee zal wegen in de beoordeling van het VLIZ. Eén van de denkpijlers is dit concept 'Vlaanderen, maritieme kennisregio' verder te ontwikkelen binnen de marien/maritieme sector, zoals het nu al bestaat voor de biotechnologie (cfr. oprichting Flanders Bio, vakvereniging van biotechnologiebedrijven). Nu ontbreekt immers een mariene bedrijvencluster om mariene wetenschappen beter 'verkochte' te krijgen. Alle ideeën hierrond zijn welkom.

8. Nieuwe samenwerkingsakkoorden

De verregaande samenwerkingsovereenkomst met ILVO-Visserij heeft een vliegende start genomen, met de verhuis van de ILVO-bibliotheek naar VLIZ. ILVO is ook reeds gestart met het invoeren en beheren van hun data in de VLIZ-databanken. Jan Mees benadrukt dat het vertrouwen tussen beide instellingen (nu) zeer groot is.

Analoge verwachtingen zijn er n.a.v. de nieuw ondertekende overeenkomst met de mariene- en kustonderzoekers van het INBO. INBO gebruikt nu al VLIZ datasystemen voor hun zeegebonden onderzoek. Een feestelijk moment rond de ondertekening volgt binnenkort (vóór afscheid Eckhart Kuijken op 13 juni).

Beide overeenkomsten – bovenop die afgesloten met andere instellingen, ZAP-ers en onderzoeksgroepen aan universiteiten – leiden ertoe dat VLIZ nu kan meewaken over de langetermijnarchivering van de belangrijkste monitoringsdata voor de Belgische kust.

9. Marien Data Archief voor Vlaanderen

Dit nieuwe, strategisch belangrijke initiatief zal worden opgebouwd rond drie hoofddatabanken (IMIS, IMERS, systeem dat wetenschappers in staat stelt gegevens te archiveren, niet passend in IMERS) en een aantal verticale 'backbones' (taxonomie, gazetteer,...). Zal in pilootproject worden uitgewerkt met Magda Vincx, met groep Patrick Meire en met NIOO-CEME, en wordt niet beperkt tot ruwe of verwerkte data, maar bijvoorbeeld ook experimentresultaten, foto's,... kunnen worden ingebracht. Momenteel is een nota in voorbereiding, die realisatie binnen de kernsubsidie mogelijk maakt, en zal worden bezorgd aan de Wetenschappelijke Commissie met vraag mee in dit project te stappen.

10. Onderzoeksinfrastructuur & monitoring

Voor wat betreft het nieuw geplande onderzoeksschip, kan worden gemeld dat het Hercules-fonds binnenkort operationeel wordt, en medio 2007 een eerste indienfase voor dossiers wordt verwacht.

Qua monitoring van zeestations in het Belgisch deel van de Noordzee blijft het standaardprogramma, opgestart in 2001, van kracht. Bijkomend kreeg VLIZ de vraag vanuit het Toxicologisch Centrum van de Universiteit Antwerpen om de ontwikkeling van een sedimentarchief te onderzoeken (passieve stockage of 'sediment repository'), om zo historische pollutiereeksen te kunnen blijven evalueren. Georges Pichot meldt dat dit waardevol is, maar het zeer belangrijk is dat de metadata goed worden beschreven. Jan Mees voegt hier een open uitnodiging aan toe om hieromtrent met BMM en andere geïnteresseerden samen te gaan zitten. In de marge meldt Jan Mees ook dat VLIZ, o.a. via een oproep in de Strandvlo (tijdschrift van de Strandwerkgroep), gegevens van hengelaars en kruiers is beginnen capteren, met succes.

11. Collectie bibliotheek en Open Marien Archief

Het Open Marien Archief, OMA, blijft groeien en omvat nu reeds 1500 artikels.

12. Overzicht nieuwe projecten

Er wordt kort ingegaan op slechts enkele nieuwe initiatieven. Zo is het project met Oekraïne goedgekeurd, een project dat betrekking heeft op biologische data-rescue in de Zwarte Zee. Ook de Scheldeprojecten OMES en Scheldemonitor zijn verlengd, zodat ook hier de belangrijkste monitoringsgegevens van de Schelde in het VLIZ datacentrum worden gecapteerd. Jan Seys schetst de start van het project 'Een zee van toen', dat is ingediend door de Provincie West-Vlaanderen, dienst NME en gedurende 22 maanden historisch ecologisch onderzoek zal verrichten voor het zuidelijk deel van de Noordzee. Tom Artois meldt dat Alain Devoght van de Universiteit Hasselt een gelijkaardig project heeft uitgevoerd met zoetwatervis en zeker bereid zal zijn zijn ervaringen te delen. Voor wat betreft de ingediende projecten bij Federaal Wetenschapsbeleid, meldt Nicole Henry dat in oktober uitsluitel wordt verwacht, zodat de projecten van start kunnen gaan in januari.

13. Overzicht voorbije en geplande evenementen

De twee belangrijkste evenementen (mee)georganiseerd door VLIZ sinds de zomer 2006 zijn zeer positief verlopen: een ASFA Board meeting te Oostende begin september, en het

maritime-archeologische colloquium 'To sea or not to sea' (getrokken door VIOE) dat van 21 tot en met 23 september plaatsvond in het Provinciaal Hof te Brugge.

Op 13 oktober staat een studiedag over de Vlakte van de Raan op het programma, georganiseerd samen met ProSes 2010 en FOD Leefmilieu. Dit initiatief is een typisch voorbeeld van de rol die VLIZ kan spelen in het compileren en vrijmaken van wetenschappelijke informatie naar het beleid toe. In de week van 16-20 oktober verzorgt het VLIZ een 'Oceans Library Workshop' op een megaconferentie in China en op 19-20 oktober is er de MIMAC 2006 conferentie over scheepsrampen, meegeorganiseerd door het VLIZ, te Brugge. De datum voor de volgende Jongerencontactdag Mariene Wetenschappen 2007 is vastgepland op 2 maart en op 9-10 februari is een geografisch Noordzeesymposium gepland, i.s.m. de Vereniging Leraars Aardrijkskunde (VLA) en de provincie West-Vlaanderen. Verder manifesteert het VLIZ zich opnieuw naar het brede publiek en het onderwijs toe, respectievelijk via deelname met een uitgebreide 'zeekennisstand' aan het Vlaamse Wetenschapsfeest van 27-29 oktober in Flanders Expo Gent en de lancering van een derde editie van Expeditie Zeeleeuw.

14. Overzicht nieuwe en geplande publicaties

Jan Seys schetst welke publicaties recent werden aangemaakt en welke in de nabije toekomst gepland zijn.

15. Varia

Marnix Pieters is vragende partij om mee te werken aan het project 'Zee van Toen'.

16. Volgende vergadering

Vrijdag 15 december 2006, 14.00 uur, De Sterre, Gent.